

Henkisen huollon toimintaohje seurakunnille 2020

Sisällys

Johdanto	2
1 Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli.....	2
2 Sisäisen turvallisuuden riskit.....	3
3 Kirkko osana henkistä kriisinkestävyyttä	4
4 Kirkon henkinen huolto.....	5
5 Henkisen huollon organisointi	6
5.1 Suunnittelu.....	6
5.2 Organisaatorakenne.....	7
6 Henkisen huollon valmiusryhmän toiminta	8
6.1 Hälytys.....	8
6.2 Toiminta onnettomuuspaikalla	8
6.3 Jälkityö	9
7 Eettiset periaatteet henkisen huollon työntekijälle	10
Kirjallisuutta, sivustoja ja lainsäädäntöä.....	11

Johdanto

Suomalainen yhteiskunta on varsin turvallinen. Silti toisinaan ilmenee häiriötilanteita, jotka voivat vaikuttaa vakavasti monien suomalaisten elämään. Yhteiskunnan varautuminen toteutetaan **kokonaisturvallisuuden** periaatteella. Kokonaisturvallisuus on suomalaisen varautumisen yhteistoimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyönä.

Normaaliolojen järjestelmät luovat perustan toiminnalle häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Turvallisuushkiin varaudutaan eri toimijoiden yhteisvoimin. Yhteistyöllä varmistetaan, että tarpeelliset tehtävät tulevat hoidetuksi eikä turhia päällekkäisyyksiä synny. Tavoitteena on saada käyttöön kaikkien toimijoiden voimavarat, kun yhteiskunnan turvallisuus on uhattuna.

Varautumisella varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet sekä normaaliolojen häiriötilanteissa että poikkeusoloissa. Varautumiseen kuuluu valmiussuunnittelu, etukäteisvalmistelut, koulutus ja valmiusharjoitukset.

Kirkon varautumista ohjaavat valmiuslaki, pelastuslaki ja kirkkolaki. Kirkkolaki velvoittaa seurakuntia valmiussuunnitteluun ja poikkeusolojen toiminnan etukäteisvalmisteluun. Seurakunnan tulee varautua henkisen huollon tarjoamiseen kriisitilanteissa. Toimintakyky kriisissä edellyttää, että kirkon palvelut toimivat normaalioloissa ja kriisitoimintaa harjoitellaan. Tuomiokapitulit johtavat ja valvovat seurakuntien varautumista. (Kirkkolaki 25 luku 15a §)

1 Kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä *Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017* muotoillaan kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli. Kokonaisturvallisuus on yhdessä tekemisen kehys, jonka pohjalta Suomessa varaudutaan ja toimitaan erilaisissa häiriötilanteissa. Yhteistoimintamallissa toimijat jakavat turvallisuutta koskevaa tietoa, suunnittelevat ja harjoittelevat yhdessä. Ennakoinnilla vastataan tulevaisuuden turvallisuushaasteisiin ja ehkäistään niitä.

Kokonaisturvallisuus tehdään yhteiskunnan eri tasojen yhteistyönä. Valtionhallinnon, viranomaisten, elinkeinoelämän, maakuntien ja kuntien lisäksi kokonaisturvallisuuden verkostoon kuuluvat yliopistot ja tutkimuslaitokset, järjestöt ja yhteisöt. Myös yksittäisillä kansalaisilla on tärkeä rooli omatoimisessa varautumisessa. Yksilön tiedot, taidot ja turvallisuutta vahvistava asenne muodostavat yhteiskunnan kriisinsietokyvyn perustan.

Kriisitilanteessa eri toimijat vastaavat niistä yhteiskunnallisista tehtävistä, joita he hoitavat normaalioloissakin. Kukin hallinnonala vastaa oman toimivaltansa alueesta. Turvallisuuskomitea seuraa toimeenpanoa ja koordinoi yhteistoiminnan kehittämistä yhteistyössä ministeriöiden valmiuspäälliköiden kanssa. Elinkeinoelämän varautumista koordinoi Huoltovarmuuskeskus. Järjestöt tuottavat palveluja, koordinoivat vapaaehtoisten osallistumista viranomaisia tukevaan toimintaan, ja ylläpitävät valmiustoimintaan liittyvää osaamista.

Hätäkeskuslaitos on avun ja turvan ensimmäinen viranomaislinkki auttamisen ketjussa. Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on eri puolilla maata ottaa vastaan pelastus-, poliisi-, sosiaali- ja terveystoimelle kuuluvia hätäilmoituksia sekä muita ihmisten, ympäristön ja omaisuuden turvallisuuteen liittyviä ilmoituksia. Hätäkeskus välittää ne edelleen auttaville viranomaisille ja yhteistyökumppaneille.

Pelastustoimen tehtäviin kuuluvat pelastustoiminta, onnettomuuksien ennalta ehkäisy ja väestönsuojelu. Pelastuslaitokset hoitavat pelastustoimen tehtävät alueillaan. Apuna käytetään sopimuspalokuntia ja muita pelastusalalla toimivia yhteisöjä. Maalla ja rannikkoalueella tapahtuvien onnettomuuksien pelastustoiminta kuuluu alueen pelastuslaitoksille. Meripelastus on Suomessa rajavartiolaitoksen vastuulla. Lentopelastuskeskus vastaa ilmailun etsintä- ja pelastuspalveluiden järjestämisestä.

Sosiaalipäivystys antaa kiireellistä hoivaa, turvaa ja apua sitä tarvitseville ihmisille. Sosiaalipäivystys toteutetaan kunnissa yhteistyössä terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin ja hätäkeskuksen kanssa. Toiminta on osa kunnan valmiussuunnittelussa määritettyä valmiutta. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys koordinoi valtakunnallisia psykososiaalisen tuen palveluja.

Jokapäiväiset järjestelmät pyritään kehittämään sellaisiksi, että ne toimivat yhtä lailla normaalioloissa kuin kriisin sattuessa. Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määritellään yhteiskunnan elintärkeät toiminnot, joiden jatkuminen on pystyttävä takaamaan kaikissa tilanteissa. Kun yhteiskunnan perustoiminnot ovat kunnossa, kriisistä voidaan palata normaalielämään sujuvasti. Elintärkeät toiminnot ryhmittyvät seitsemän otsikon alle:

- johtaminen
- kansainvälinen ja EU-toiminta
- puolustuskyky
- sisäinen turvallisuus
- talous, infrastruktuuri ja huoltovarmuus
- väestön toimintakyky ja palvelut
- henkinen kriisinkestävyys.

Kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen tehtävät sijoittuvat turvallisuusstrategiassa henkisen kriisinkestävyyden sektoriin. Henkinen kriisinkestävyys tarkoittaa yksilöiden, yhteisöjen ja kansakunnan kykyä kestää kriisitilanteiden henkiset paineet ja selviytyä niiden vaikutuksilta. Hyvä henkinen kriisinkestävyys edistää kriiseistä toipumista.

2 Sisäisen turvallisuuden riskit

Sisäinen turvallisuus on sitä, että jokainen yhteiskuntamme jäsen voi nauttia oikeuksistaan ja vapauksistaan ilman pelkoa rikoksista, onnettomuuksista, häiriöistä tai muista huolta aiheuttavista ilmiöistä. Suomen sisäinen turvallisuus luodaan ja ylläpidetään luottamusyhteiskuntamme monialaisen yhteistyön avulla. Turvallisuuden rakentaminen on osa kaikkea päätöksentekoa. Turvallisuusajattelussa ongelmien syihin on pureuduttava jo ennen kuin seuraukset laajenevat turvallisuushaasteiksi.

Sisäisen turvallisuuden strategian tavoitteena on, että Suomi olisi maailman turvallisin maa elää, asua, yrittää ja tehdä työtä. Strategian päämääräksi on nostettu turvallisuustyön muutosten ennakointi, syrjäytymisen aiheuttaman turvattomuuden ehkäisy, tehokkaat turvallisuusrakenteet ja hyvä kriisinsietokyky. Viranomaistoiminnan lisäksi turvallisuuden tekemisessä korostuvat aiempaa enemmän kuntien rooli, järjestöjen ja eri hallinnonalojen yhteistyö sekä elinkeinoelämän ja tutkimuksen merkitys.

Maailma on turvallisuustarpeiden osalta entistä vaikeammin ennustettava. Varautuminen ja jatkuvuudenhallinta edellyttävät yhä enemmän yhteistyötä kaikkien turvallisuustoimijoiden kesken. Monimutkaiset turvallisuushaasteet edellyttävät järjestelmien kykyä toimia joustavasti häiriötilanteissa, toipua niistä nopeasti ja kriisin jälkeen kehittyä oppimalla niistä.

Globaaleja megatrendejä ovat maailmanlaajuinen keskinäisriippuvuus, teknologian tuomat ilmiöt, kestävyyskriisi ja demokratian heikkeneminen. Suomessa sisäisen turvallisuuden muutosvoimia ovat näiden lisäksi julkinen talous, maahanmuuton turvallisuusvaikutukset, monimuotoinen polarisaatio, arvojen sirpaloituminen sekä ääriliikkeet ja -ideologiat.

Kansallinen riskiarvio 2018 listaa yhteiskunnan turvallisuuteen liittyvät uhkamallit ja häiriötilanteet:

- informaatiovaikuttaminen
- poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus, ja sotilaallisen voiman käyttö
- terrorismi ja laajamittainen maahantulo
- julkisen talouden ja rahoitusjärjestelmän häiriöt
- voimahuollon, tietojärjestelmien ja logistiikan häiriöt
- terveysturvallisuuden, vesihuollon ja elintarvikehuollon häiriöt
- laajat onnettomuustilanteet.

3 Kirkko osana henkistä kriisinkestävyyttä

Henkistä kriisinkestävyyttä ylläpidetään huolehtimalla sivistyksen peruspalveluista ja viranomaisviestinnästä. Koulutus- ja kulttuuripalveluilla vahvistetaan kansalaisten tietoja ja taitoja toimia muuttuvassa yhteiskunnassa. Järjestö- ja kansalaistoiminta tukevat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Sivistys- ja kansalaistoiminta sekä hengellinen toiminta antavat ihmiselle osallisuuden kokemuksia, vaikuttamismahdollisuuksia ja verkostoja. Medialla on merkittävä rooli henkisen kriisinkestävyyden luomisessa ja ylläpitämisessä.

Tasaisesti jakautunut hyvinvointi, terveys ja toimintakyky estävät yhteiskunnan jakautumista. Syrjäytymisen ehkäisy ja eriarvoisuuden torjuminen tukevat oikeudenmukaista yhteiskuntaa ja henkistä kriisinsietokykyä. Järjestöjen ja hengellisten yhteisöjen toiminta tarjoaa ihmisille sosiaalisen viitekehäksen, joka rakentaa luottamusta, aktivoi ihmisiä yhteiskunnalliseen toimintaan ja ehkäisee syrjäytymistä.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa nostetaan esille hengellisen toiminnan edellytyksistä huolehtiminen. Evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkon sekä muiden uskonnollisten yhdyskuntien edellytykset toimia väestön henkisen tasapainon ja hyvinvoinnin vahvistajina ja henkisen huollon ylläpitäjinä turvataan. Uskonnollisille yhdyskunnille turvataan kaikissa turvallisuustilanteissa mahdollisuudet

- ylläpitää hengellistä toimintaa
- osallistua ihmisten henkiseen huoltoon osana yhteiskunnan psykososiaalisen tuen kokonaisuutta
- osallistua kriisien uhrien auttamiseen.

Uskonnollisten yhteisöjen lisäksi henkisen tuen palveluista huolehtivat monet järjestöt, joilla on mielenterveyteen, kriisipalveluihin ja hyvinvointiin liittyviä toimintoja. Näihin kuuluu sekä ammatillisuuteen että vapaaehtoisuuteen perustuvia palveluja.

Evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat, seurakuntayhtymät ja tuomiokapitulit laativat valmiussuunnitelmansa kiinteässä yhteydessä kuntien ja maakuntien kanssa. Erityistehtävänä seurakunnilla on huolehtia hautausmaiden ylläpidosta kaikissa turvallisuustilanteissa.

Kirkkojärjestys ohjaa seurakunnan ja sen jäsenten avun antamista erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta (Kirkkojärjestys 4 luku 3 §). Kirkon työntekijöiden perustehtäviin kuuluu kriiseihin joutuneiden ihmisten tukeminen, olipa sitten kysymys yksittäisiä ihmisiä koskevasta tapahtumasta tai suuronnettomuuksista. Työntekijöiden koulutus ja kokemus antaa hyviä valmiuksia ihmisten kohtaamiseen ja auttamiseen kriisitilanteissa. Eri väestöryhmien parissa työskentelevillä on monipuolista erityisosaamista. Lisäksi kirkko tarjoaa työntekijöilleen sielunhoidon lisä- ja erityiskoulusta.

4 Kirkon henkinen huolto

Kirkon henkisen huollon tehtävänä on antaa onnettomuuden uhreille ja omaisille henkistä tukea kriiseissä ja suuronnettomuuksissa. Tuki on luonteeltaan palvelua, lähellä oloa ja ahdistuksen kohtaamista. Tukea annetaan tarvittaessa myös pelastustyöhön osallistuvalla henkilöstölle ja kaikille, joita tapahtuma on koskettanut. Henkisen huollon suunnitelma on osa valmiussuunnittelun kokonaisuutta seurakunnissa, seurakuntayhtymissä ja hiippakunnissa.

Kirkon henkinen huolto toimii viranomaisten apuna osana suomalaisen yhteiskunnan **psykososiaalisen tuen** järjestelyjä. Henkisen huollon valmiusryhmät (HeHu-ryhmät) muodostavat kirkon henkisen huollon ytimen. Ne ovat moniammatillisia valmiusryhmiä, joiden jäsenet ovat seurakunnan työntekijöitä. HeHu-ryhmät osallistuvat auttamistoimintaan pelastustoimintaa ja psykososiaalisen tuen palveluja ohjaavan viranomaisen pyynnöstä. Auttamispyyntö voi tulla myös seurakunnalta, joka on kohdannut paikallisen kriisitilanteen.

Kirkon hengellinen toiminta on osa henkistä huoltoa. Onnettomuus- ja kriisitilanteissa hengelliset ja eksistentiaaliset kysymykset nousevat usein vahvasti esille. Kriisi huomioidaan kirkon säännöllisessä toiminnassa, ja ylimääräisiä tilaisuuksia järjestetään tarpeen mukaan. Tällaisia voivat olla esimerkiksi mahdollisuus tulla kirkkoon hiljentymään, hartaushetki kirkossa tai työpaikalla, tai hiljainen hetki oppilaitoksessa. Tilaisuuksien sisältö ja toteutus harkitaan tilanteen mukaan.

Merionnettomuuksissa henkinen huolto toteutetaan yhteistyössä Suomen Merimieskirkon kanssa. HeHu-työntekijät osallistuvat työtehtäviin satamissa ja Merimieskirkon työntekijät laivoilla. Merimieskirkon toimipaikkojen työntekijät ja suomalaisten lähetysjärjestöjen lähetit antavat tukea, kun suomalaisia on mukana ulkomailla tapahtuvissa onnettomuuksissa.

Läsnäolo, kohtaaminen, turvallisten tilojen tarjoaminen ja kristillisen toiminnan toteuttaminen ovat kasvokkaisia tukemisen muotoja. Niiden lisäksi kirkko tarjoaa keskusteluapua puhelimesta ja verkossa. Kirkon keskusteluapu päivystää normaalisti joka ilta Palvelevan puhelimen, chatin ja netin kautta. Kirkon kriisipuhelin voidaan käynnistää suurissa kriisitilanteissa nostamalla Palvelevan puhelimen päivystys ympärivuorokautiseksi. Kirkkohallitus koordinoi Kirkon kriisipuhelinta.

Kirkon keskusteluavun palveluissa on mahdollista käsitellä kriisin tuottamia kokemuksia ja tunteita myös jälkikäteen. Kirkon puhelin- ja verkkoauttaminen on toteutettu valtakunnallisena yhteistyönä, jossa jokainen seurakunta voi olla mukana. Kirkon keskusteluavun päivystäjät ovat koulutettuja vapaaehtoisia ja kirkon työntekijöitä. Seurakunnat voivat tuottaa Kirkon keskusteluavun palveluja yhteistyössä saman HeHu-alueen seurakuntien kanssa.

Kriisien ja suuronnettomuuksien lisäksi HeHu-ryhmät voivat sovitusti toimia poliisin tukena päivittäisönnettömyyksissä. HeHu-työntekijä voi olla poliisin mukana viemässä kuolinviestiä omaisille ja samalla toimia heidän tukena. Seurakuntien kutsusta HeHu-ryhmät voivat auttaa seurakuntia myös pienempiä ihmisryhmiä koskettavissa onnettomuuksissa ja paikallisissa kriisiosaamista vaativissa tilanteissa. Debriefing-vetäjäksi koulutettu HeHu-työntekijä voi toimia jälkipuintityössä.

5 Henkisen huollon organisointi

5.1 Suunnittelu

Hiippakunnan henkisen huollon kokonaisuus suunnitellaan tuomiokapitulin johdolla. Seurakunnassa kirkkoherra vastaa valmiussuunnittelusta. Henkisen huollon toimintamalli rakennetaan seurakuntien tai rovastikuntien yhteistyönä samalla toiminnallisella alueella. Seurakunnat muodostavat tarkoituksenmukaisia HeHu-alueita HeHu-ryhmien perustamisen pohjaksi.

Henkisen huollon paikallinen toimintamalli suunnitellaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen ja kriisiapua tarjoavien järjestöjen kanssa. Monella alueella sosiaalipäivystys on hajanainen ja psykososiaalisen tuen toimijat moninaisia, joten hyvän toimintamallin luominen alkaa alueen toimijoiden kartoittamisesta. Tavallisesti yhteistyöverkostoon kuuluvat ainakin hätäkeskus, pelastustoimi, poliisi, sosiaalipäivystys ja sairaanhoito, sekä kriisikeskukset, Vapaaehtoinen pelastuspalvelu ja Punainen Risti.

Alueen toimijoiden kanssa käytyjen neuvottelujen pohjalta luodaan yhteistoimintamalli, joka kirjataan HeHu-alueen seurakuntien valmiussuunnitelmiin. Seurakunnat laativat henkisen huollon paikallisen toimintaohjeiston ja nimeävät toimintaan työntekijät. Yhteistoiminnan organisointi sekä HeHu-ryhmän laajuus ja kokoonpano suunnitellaan tarkoituksenmukaisiksi paikallisten olosuhteiden pohjalta. HeHu-ryhmän päivystysvalmius mitoitetaan paikallisiin tarpeisiin.

Alueellista henkisen huollon toimintamallia rakennettaessa sovitaan toiminnan integroitumisesta osaksi viranomaisten pelastustoimintaa, kriisityötä ja psykososiaalisen tuen

palveluja. Hälytysjärjestelmästä sovitaan hätäkeskuksen, poliisin, pelastuslaitoksen ja ensihoidon kanssa.

5.2 Organisaatorakenne

Henkisen huollon ryhmät ovat itsenäisiä. HeHu-alueen seurakunnat nimeävät ryhmälle johtajan. Paikalliset ryhmät sitoutuvat yhdessä sovittuihin HeHu-periaatteisiin, joilla taataan toiminnan laatu koko maassa. Yhtenäiset toimintatavat helpottavat yhteistyötä ryhmien välillä. HeHu-ryhmät ylläpitävät yhteistyöverkosta viranomaisten, kriisityön toimijoiden ja paikallisten seurakuntien kanssa.

Henkisen huollon toimintaan nimetyt henkilöt ovat tehtävään soveltuvia ja koulutettuja seurakuntien työntekijöitä. Osallistuminen HeHu-toimintaan on heille virkatehtävä. Työntekijät toimivat sovittuun työnjaon mukaan HeHu-organisaatiossa. HeHu-ryhmäläisistä osa koulutetaan operatiivisen toiminnan johtajiksi, ja he muodostavat henkisen huollon *ydinryhmän*.

Hiippakunnan HeHu-koordinaattori johtaa hiippakunnan HeHu-koordinaatioryhmää, johon kuuluvat henkisen huollon johtajat hiippakunnan alueella. Koordinaatioryhmän tehtävänä on edistää alueellisten ryhmien työtä, tukea koulutusta ja työnohjausta, sekä kehittää hiippakunnan henkisen huollon yhteistoimintaa. Hiippakunnan HeHu-koordinaattori edustaa hiippakuntaa neuvotteluissa viranomaisten kanssa. Kirkkohallitus koordinoi HeHu-toimintaa valtakunnallisella tasolla.

Henkisen huollon johtaja (HH1) johtaa alueensa HeHu-toimintaa. Hän suunnittelee koulutukset, huolehtii työnohjauksesta ja jälkipuinnista, sekä vastaa tiedonkulusta HeHu-ryhmän ja yhteistyötahojen välillä. Henkisen huollon johtaja huolehtii loppuraporttien tekemisestä ja toiminnan kehittämisestä yhteistyötahojen kanssa. Henkisen huollon johtajalle tulee määritellä varahenkilö.

Kenttäjohtaja (HH2) johtaa HeHu-ryhmän toimintaa onnettomuuspaikan yhteyteen perustetussa väliaikaisessa kriisikeskuksessa. Hän työskentelee pelastusjohdon alaisuudessa. Kenttäjohtajana toimii päivystäjän määräämä ydinryhmän jäsen. Häneltä vaaditaan hyvää tilannetajuja. Kenttäjohtaja vastaa käytännön yhteistyöstä ja työnjaosta muiden toimijoiden kanssa. Tarvittaessa hän voi jakaa HeHu-ryhmän toiminnan toimintapisteisiin ja nimetä kokeneet HeHu-työntekijät toimintapisteiden *ryhmänjohtajiksi* (HH3).

HeHu-ryhmän jäsen toimii valmiusryhmän hälytystehtävissä. Hän sitoutuu koulutuksiin ja hälytystehtävän vastaanottamiseen. Ryhmäläisten määrä mitoitetaan alueen tarpeisiin sopivaksi.

HeHu-päivystäjä vastaanottaa hälytyksen ja käynnistää paikallisesti sovittuun hälytysjärjestyksen. Päivystäjän tulee olla hyvin perillä toiminnasta onnettomuustilanteissa, oman HeHu-ryhmän kokoonpanosta ja yhteistyöstä toisten HeHu-ryhmien kanssa. Päivystyksen tapa ja päivystyskierto sovitaan paikallisesti.

HeHu-työntekijällä tulee olla riittävä kriisityön koulutus. Yleisen kriisiosaamisen lisäksi tarvitaan HeHu-organisaation oma koulutus, joka antaa työntekijöille valmiudet toimia osana ryhmää pelastusjohdon alaisena HeHu-ryhmän eri tehtävissä. Koulutuksissa käytetään ulkopuolisia asiantuntijoita tarpeen mukaan.

Työntekijä huolehtii ammattitaitonsa kehittämisestä osallistumalla säännöllisesti järjestettyihin täydennyskoulutuksiin. Ammattitaidon ja jaksamisen ylläpitoon kuuluu myös osallistuminen

työnohjaukseen. Hehu-ryhmä harjoittelee toimintaa kriisissä sekä omatoimisesti että pelastustoimen järjestämässä yhteistoimintaharjoituksissa. HeHu-toiminnassa hankittu kriisiosaaminen on työntekijän pääomana myös muissa työtehtävissä.

6 Henkisen huollon valmiusryhmän toiminta

6.1 Hälytys

Hälytys voi tulla HeHu-ryhmälle viranomaiselta tai paikalliselta seurakunnalta tai hiippakunnalta. Kun HeHu-ryhmän toiminta käynnistetään pelastusviranomaisten pyynnöstä, HeHu-ryhmä on osa pelastustoiminnan kokonaisuutta ja toimii pelastusjohdon alaisuudessa. Kun tehtäväkutsu tulee paikalliselta seurakunnalta, HeHu-ryhmä toimii itsenäisenä paikallisseurakuntaa avustavana ryhmänä.

Hälytyksen tullessa *HeHu-päivystäjä* kirjaa tiedot onnettomuudesta ja henkisen huollon tarpeesta. Hän hälyttää henkisen huollon johtajan ja määrää ydinryhmän jäsenen kenttäjohtajaksi väliaikaiseen kriisikeskukseen, joka on perustettu onnettomuuspaikalle tai sen läheisyyteen pelastusjohdon toimesta. Päivystäjä kokoaa HeHu-ryhmän ennalta sovitulla ja harjoitellulla tavalla. Ryhmäläiset voidaan hälyttää esimerkiksi tekstiviestillä, josta käy ilmi onnettomuustyyppi, toiminnasta vastaava henkilö ja kokoontumispaikka.

Hälytyksen tullessa *HeHu-työntekijä* kuittaa viestin ja kertoo, milloin hän pääsee paikalle. Hälytyksen saanut keskeyttää muut tehtävänsä ja toimii hälyttäjän antamien ohjeiden mukaan. *Kenttäjohtaja* (HH2) menee kriisikeskukseen ja ilmoittautuu toimintaa johtavalle pelastusviranomaiselle. *Henkisen huollon johtaja* (HH1) pitää yllä ajantasaista tilannekuvaa ja informoi siitä kenttäjohtajaa. Hän pitää myös yhteyttä viranomaisiin, paikallisseurakuntaan, hiippakuntaan ja Kirkkohallitukseen.

Jokainen HeHu-ryhmään kuuluva arvioi annetun tilannekuvauksen perusteella, voiko hän ottaa tehtävän vastaan. Hän ilmoittaa hälytyksestä esimiehelleen ja sopii siirtymisestään HeHu-toimintaan. Hälytyksestä huolimatta ensisijaisia työtehtäviä, jotka ajavat hälytyksen edelle, ovat jumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset, alle kouluikäisten tilanteet sekä leirit ja retket. Esteen päätyttyä työntekijä voi tarvittaessa tulla mukaan HeHu-toimintaan. Myös henkilökohtaiset syyt, kuten tehtävään soveltumaton terveydentila, voivat estää tehtävään osallistumisen.

HeHu-työntekijä huolehtii mukaansa tehtävään sopivan varustuksen itselleen: HeHu-liivi henkilökortilla, sään edellyttämä vaatetus, puhelin ja laturi, mahdollinen HeHu-valmiuslaatikko jne. Kun HeHu-työntekijä ottaa viranomaiselta tulleen hälytyksen vastaan, hän siirtyy seurakuntaorganisaatiosta pelastusjohdon alaisuuteen, eikä ole käytettävissä peruseurakuntatyön tehtäviin. Työntekijä pysyy HeHu-organisaation osana niin kauan, kuin hälytys on päällä, myös lepovuorojensa aikana.

6.2 Toiminta onnettomuuspaikalla

HeHu-työntekijät antavat henkistä tukea onnettomuuden jälkeen perustetussa väliaikaisessa kriisikeskuksessa yhteistyössä toisten kriisityön toimijoiden kanssa. Toimintapaikalle tullessaan

HeHu-työntekijä ilmoittautuu kenttäjohtajalle ja toimii saamiensa ohjeiden mukaan. Ryhmäläiset pitävät kenttäjohtajan tietoisena siitä, missä he ovat ja mitä he tekevät.

Kenttäjohtaja johtaa HeHu-ryhmän käytännön toimintaa ja pitää henkisen huollon johtajan ajan tasalla onnettomuuspaikan tapahtumista. Henkisen huollon johtaja toimii taustalla kenttäjohtajan ja päivystäjän tukena, huolehtii tiedonkulusta sekä sopii yhteistyöstä paikallisseurakunnan kanssa. Tilanteen pitkittyessä hän huolehtii vuoronvaihdosta yhdessä kenttäjohtajan kanssa.

Kriisitilanteissa onnettomuusalueet ja kriisikeskukset eristetään sivullisilta henkilöiltä. Kirkon henkisen huollon tunnus on vihreä heijastinliivi, jossa on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon logo ja työntekijän henkilökortti. HeHu-liivi ja henkilökortti auttavat kirkon HeHu-työntekijöitä erottautumaan virkavastuullisiksi ammattilaisiksi kriisikeskuksessa. Paikallisseurakunnan työntekijöistä vain HeHu-organisaation jäsenillä on kulkuoikeus kriisikeskukseen.

Kriisikeskuksessa tukea tarjotaan onnettomuudelle altistuneille ja omaisille. Heidät kohdataan arvostavasti ja kiireettä. Toiminnassa huomioidaan kaikki tilanteessa mukana olevat ja kunnioitetaan heidän vakaumustaan. HeHu-työntekijä huolehtii osaltaan onnettomuuden uhrien ja heidän omaistensa yksityisyyden suojasta. Työntekijää sitoo vaitiolovelvollisuus.

Tiedottamisesta HeHu-organisaatiossa huolehtivat siihen erikseen määrätyt henkilöt. Yksittäinen HeHu-työntekijä ei anna julkisesti lausuntoja eikä jaa kuvamateriaalia. Kriisiviestinnän tavoitteena on rajoittaa kriisin leviämistä sekä tukea asianosaisia ja auttavia organisaatiota kriisissä. Seurakuntien ja seurakuntayhtymien johto vastaa paikallisesta kriisiviestinnästä. Kirkon viestintä (KV) vastaa valtakunnallisesta kriisiviestinnästä ja tukee seurakuntia niiden viestinnässä.

6.3 Jälkityö

HeHu-toimintaa jatketaan niin kauan kuin sille on tarvetta. Toiminnan päättyessä HeHu-ryhmä kokoontuu yhteen välitöntä purkua varten. Jokainen toiminnassa mukana ollut antaa lyhyen kuvauksen kokemastaan ja näkemästään. Tarvittaessa sovitaan jatkotoimenpiteistä. Jos oma päivystysvuoro vaihtuu ennen toiminnan päättymistä, päällimmäiset kokemukset on hyvä jakaa toisen ryhmäläisen kanssa ennen tilanteesta poistumista.

HeHu-ryhmällä tulee olla nimetty työnhajaaja, joka on käytettävissä ryhmätilanteisiin ja kahdenkeskisiin tapaamisiin. Purkutilanteiden jälkeen pidetään loppuarviointi, jossa arvioidaan henkisen huollon toimintaa kokonaisuudessaan. Tarvittaessa arviointiin voidaan pyytää mukaan yhteistyötoimijoiden edustajia. Kaikista käytännön tilanteista tehdään kirjallinen raportti.

Toimintaan osallistumisesta aiheutuvat kulut korvataan voimassaolevan virka- ja työehtosopimuksen mukaan. Työnantajan vakuutukset korvaavat työtehtävissä mahdollisesti sattuneet vahingot. Työnantajan ja toimintaan osallistuvien työntekijöiden kesken sovitaan työtehtävien sijaisjärjestelyistä. Seurakunnat hankkivat henkisen huollon tehtävissä tarvittavat välineet ja materiaalin.

7 Eettiset periaatteet henkisen huollon työntekijälle

1. Kirkon henkisen huollon tehtävänä on henkisen tuen antaminen tilanteesta osallisille kriiseissä ja suuronnettomuuksissa.
2. Henkisen huollon valmiusryhmä muodostuu kriisityöhön koulutetuista kirkon työntekijöistä, joille HeHu-toimintaan osallistuminen on virkatehtävä.
3. HeHu-työntekijä sitoutuu toimimaan sovitun työnjaon mukaan HeHu-organisaatiossa. HeHu-ryhmä toimii tilanteen vaatimalla tavalla pelastustoimintaa johtavan viranomaisen alaisuudessa yhteistyössä toisten toimijoiden kanssa.
4. HeHu-työntekijä kohtaa ihmiset arvostaen, kiinnostuneesti ja kiireettömästi rinnalle asettuen. Toiminnassa huomioidaan kaikki tilanteessa mukana olevat ja kunnioitetaan heidän vakaumustaan.
5. HeHu-työntekijää sitoo normaali virkaan liittyvä vaitiolovelvollisuus. Hän huolehtii omalta osaltaan onnettomuuden uhrien ja heidän omaistensa yksityisyydensuojasta.
6. Tiedottamisen hoitavat siihen erikseen nimetyt henkilöt. HeHu-työntekijä ei anna lausuntoja tiedotusvälineille eikä jaa julkisesti kuva- tai muuta materiaalia onnettomuuspaikalta.
7. Työnantaja huolehtii HeHu-työntekijän ammattitaidosta. Työntekijä osallistuu säännöllisesti järjestettyihin koulutuksiin ja harjoituksiin, sekä työnohjaukseen tarpeen mukaan.

Kirjallisuutta, sivustoja ja lainsäädäntöä

Kansallinen riskiarvio 2018

<https://turvallisuuskomitea.fi/kansallinen-riskiarvio-2018/>

Sisäisen turvallisuuden strategia 2017

<https://intermin.fi/sisaisen-turvallisuuden-strategia>

Suuronnettomuusopas. Maaret Castrén, Simo Ekman, Rami Ruuska, Tom Silfvast (toim).
Duodecim 2015.

Turvallinen Suomi. Tietoja Suomen kokonaisturvallisuudesta 2015. Turvallisuuskomitea 2015.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017

<https://turvallisuuskomitea.fi/yhteiskunnan-turvallisuusstrategia-2017/>

Kirkon keskusteluapu

<https://www.kirkonkeskusteluapua.fi/>

Sisäisen turvallisuuden portaali TUOVI

<https://sisainturvallisuus.fi>

Turvallisuuskomitea

<https://turvallisuuskomitea.fi/>

Kirkkojärjestys

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>

Kirkkolaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Pelastuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110379>

Valmiuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>